כל כנויי פרק ראשון נדרים

יא.

מסורת הש"ס

א) [לקמן יג: שבועות לו.], ב) קדושין סא., ג) שם נד., ד) [במדבר לב], ה) פ"א כקרבנות שבירושלים, ו) [לקמן יח:], ז) [לקמן יג.], ח) פייך לע"ג.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דתנן וכו' דכתיב ויאמר משה אליהם אם יעברו: **(ב)** ד"ה אימא סיפא וכו' דסתם משנה ר' מאיר הוא ומדסיפא: **(ג)** ד"ה עד שידור וכו' לגבי מזבח אבל האומר כצ"ל והד"א: **(ד)** ד"ה ותרי תנאי וכו' אא"כ ידור בדבר הקרב:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] בהר"ן ד"ה סברוה במסקנא נמי קאי ודכוותה בב"ב דף ג. סברוה מאי מחיצה גודא וע' חולין ד ע"ב סברוה וכו' מאי דמקשו הרשב"א והר"ן והריטב"א שם. וכוה י"ל ודו"ק: **ב]** שם ד"ה לית ליה וכו'. יעו"ש שהעלה דבנדרים הוי"ל איסור שיש בו ממון וכ"כ התוס' אלא שאיסור לשון יש בדבריהם יעו"ש. ולפו"ן צ"ל דנדר נמי איסור שיש בו ממון שאוסר היין עליו דאל"ה מאי פריך לעיל ד' ע"ב פיתי כמה מלינו מנדרים הא איסור לא ילפינן מאיסור שיש בו ממון ונדרים יש בו ממון אע"כ צ"ל כדכתיבנא: ויש לי בזה לע"ע רב דלפו"ן קושית התוס' בכתובות דף מו ע"ב בד"ה ממונא מאיסורא וכו' כמ"ע דליליף קידושין מנדרים דהוי איסור מאיסור ומה שפירשו התוס' דקדושין הוי איסור עם ממון קשה הא נדרים נמי הוי איסור עם ממון כמ"ש התוס' והר"ן יי"ל. וצ"ע ודו"ק:

◆

פירוש הרא"ש

גמ' כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן כו'. אע"ג דלא כפליה הוה משמע תנאה לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן: **אלא ר' יהודה היא.** דהוא בר פלוגתיה דר' מאיר בכל מקום: **מדסיפא ר' יהודה רישא לאו ר' יהודה.** פי' דאין חילוק בין ירושלים בלא כ"ף לירושלים בכ"ף: **האומר בירושלי' לא אמר כלום.** דסבר חומת ירושלים לא אתו משירי הלשכה ולפי' הירושלמי לא משמע ליה כקרבנות ירושלים כיון שאין קרבן בירושלי': ה)חולין החולין בחולין כו'. קמ"ל דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן דמשמע כחולין יהיה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא כהקדש: **לא חולין שאוכל לך אסור.** דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן מה שאוכל לך וכר"מ אתיא מדפריך מרישא לסיפא ולא פריך ממציעתא ואע"ג דמתניתין לחולין שאוכל לך אוקימנא כר' יהודה שאני הכא כיון דקאמר לא חולין כאילו אמר בהדיא קרבן יהא ומתניתין לחולין בפתח קתני דאי הוה אמרינן לא חולין ליהוי אלא קרבן הוה משמע מכלל ולא אמרינן לא חולין שלא אוכל לך הוה נימא טפי דהאוה ודאי הוי מכלל לאו וכו' דהוי משמע לחולין ליהוי מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא קדש אבל לשון הגמרא דקאמר סברוה לא חולין ליהוי אלא קרבן לא משמע הכי וגם מתניתין לא מוכחא כן דכל הני דמתניתין אשאי אוכל לך דרישא קיימי: **לחולין לא אוכל לך מותר.** מה שנתן מטף פתח הלמ"ד לא משמע לפרש לא חולין: וקשיא לן הא לית ליה לר"מ מכלל לאו וכו'. הילכך אי אפשר לפרש לא קרבן יהא מה (שלא) אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא קרבן: נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל. ואע"ג דלאמר לקרבן כפתח מפרשינן ליה כאילו אמר בחטף הכי נמי נימא לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך ולאע"ג דלר"מ כי אמר לחולין בפתח לא אמרינן מכלל לאו הן כי קא מפיים שאוכל לך אבל הכא דמסיים למילתיה (כי) לא אוכל לך משמע שפיר דלאסור בא ומכלל לאו כי האי דמוכח אית ליה שפיר לר"מ: רב אשי אמר הא דאמר לחולין. כחטף הא דלאמר לחולין בפתח כלומר אי הוה אמר לחולין בפתח היה ר' מאיר אוסר דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך:

רש"י

גמ' לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. כגון במתניתין דמכלל דאמר לא לחולין שמעי' מינה הא קרבן הוי והכי אסור ור' מאיר סבר דלא הוי אסור אא"כ אמר בפירוש לא חולין ליהוי אלא קרבן דלא משמע ליה מכלל לא חולין אתה שומע קרבן: **דתנן.** במסכת קידושין בפרק האומר ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי דכתיב ד) ויאמר (א) אליהם משה אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ואם לא יעברו וגו' לא נכתוב אם יעברו דלא צריך למיכתב אלא אם לא יעברו דמשמע אם לא יעברו ונאחזו בתוככם הא אם יעברו ונתתם להם וגו' אלא להכי איצטריך למיכתב לתרוייהו דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. ומתניתין קתני אסור דמכללא לא לחולין שמעינן קרבן: **אלא.** מתניתין רבי יהודה היא דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דלית ליה תנאי כפול: **אימא סיפא רבי יהודה אומר אף האומר ירושלים לא אמר כלום.** דפליג אתנא דלעיל מיניה דהיינו ר' מאיר דסתם משנה (ב) היא ומדסיפא ר' יהודה רישא לאו רבי יהודה דא"כ הוי רישא וסיפא רבי יהודה ומציעתא רבי מאיר: **שר' יהודה אומר האומר ירושלים כו'.** דבעינן שיאמר כירושלים כלומר ה)נזירים בירושלים: **עד שידור בדבר הקרב בירושלים.** כגון קרבנות ומנחות שקריבין לגבי מזבח (ג): **האומר כירושלים לא אמר כלום.** דלא מיקדשא ירושלים: **ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה.** דתנא דמתניתין סבר האומר ירושלים לא אמר כלום הא כירושלים אסור דירושלים מיקדשא ותנא דברייתא סבר האומר כירושלים לא אמר כלום דקסבר ר' יהודה לא נתקדשה ירושלים אא"כ (ד) יאמר כדבר הקרב בירושלים:

בין

גמרא

גמ' סברוה מאי לחולין לא לחולין ליהוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ [א]לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דתנן [ב]ר"מ אומר [א]כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי אלא ר' יהודה היא אימא סיפא ר"י אומר האומר ירושלים לא אמר כלום מדסיפא ר' יהודה רישא לאו רבי יהודה היא כולה ר' יהודה היא והכי קתני שר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום וכי אמר כירושלים לר"י מי מיתסר [ג]והתניא ר' יהודה אומר האומר כירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים כולה ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר"י

תניא

ר"ן

מיתסר אפילו הכי כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא דקיימא לן ו) סתם נדרים להחמיר: **טהור טמא פגול נותר אסור.** כך היא הגרסא בנוסחאות וקשה בעיני מאי איכא בין טהור לדכי דכיון דתנא לדכי בלמ"ד מכלל דבלא למ"ד לא מיתסר וכיון שכן כי אמר טהור בלא למ"ד למה יאסר והלא דכי תרגומו של טהור הוא. ומצאתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות נדרי' (הל' יח) שכתב טהור בלמ"ד וטמא פגול נותר בלא למ"ד וכן נראה לי עיקר ואי גרסינן הכי במתני' לטהור בלמ"ד ניחא. ואי לא גרסינן ליה נראה לי משום דתנא למ"ד בדכי לא חש למתניי' בטהור דמילתא פשיטא היא דדכי וטהור שוו להדדי דחד ענינא הוא. ותנא במתני' תלת דיני תני. דכל היכא שהוא מזכיר שם שמשמעותו להיתר צריך שיזכיר בתחלתו למ"ד בפתח ומתסר דמכלל לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר דכי טהור. וכל היכא שמזכיר שם שהוא מורה איסור ושייך בקדשים כגון טמא פגול נותר והני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבה אי אמר להו בלמ"ד איכא למימר דלהיתרא קמכוין והני נמי אע"ג דלא אמר בהו כ"ף הדמיון מתסרי אפילו לר"י דהא בגמ' מוקמי למתני' כרבי יהודה כולה ואפי' הכי בהני אסור בלא כ"ף שכיון ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתסר לכולי עלמא אע"ג דמלינן למימר דכי אמר טמא אתרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה וטהרה דתרומה נמי הויא לה דבר האסור וכי מתפיס בה לא אתסר כדאמרינן בגמרא ז) אפי' הכי כיון דאיכא למימר נמי לקדשים קמכוין הוה ליה כסתם נדרים להחמיר. והדר תני כאימרא כדירים כעצים וכו' דהני כולהו אין שמן מורה על שם איסורן ומשום הכי אמר רבי יהודה דבעי דלימרינהו בכ"ף דאי לא לא משמע דאמר אסור מה שאין כן בפגול ונותר דכיון ששמן על שם איסורן הרי הוא כאומר כפגול כנותר. ואם תקשה עלי והתנן כאידך מתניתין [לקמן יג.] האומר קרבן עולה מנחה וכו' ואפילו הכי תנן בה ר' יהודה מתיר וטעמא דכולהו דלא אמרינהו בכ"ף ואמאי והא הני שמן מורה איסור ומאי שנא מפגול ונותר לאו קושיא היא שאלו אע"פ ששמן מורה איסורן מ"מ אין שמן על שם איסורן שהאומר בהמה זו עולה או חטאת אינו מתכוין בשם זה לאיסורא אלא שצריך לעשות ממנה דיני עולה או חטאת או תודה או שלמים מה שאין כן בפגול ונותר ששמן עליהם משום איסורן בלבד ולפיכך כל שאמר פגול או נותר עלי ככר זה דבריו מוכיחין שלאיסור הוא מתכוין וכפגול וכנותר קאמר ומש"ה מתסר בלא כ"ף אפילו לר' יהודה. אי נמי טעמיה דר' יהודה דבעי כ"ף משום דבלא כ"ף סבירא ליה דחי אימרא קאמר וכן בשאר ומש"ה בטמא פגול נותר דלא שייך חי טמא לא בעיא כ"ף והכי מוכח האי פרושא בגמרא [לקמן יג.] דתניא מודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן וכו' כלומר אע"ג דפליגי עליה באומר קרבן גרידא דלא חי קרבן קאמר בהא קרבן מודו ליה. כך נראה בעיני פירוש משנתינו ורואיתי לראשונים ז"ל שעמעמו בה הרבה ולא העלו דבר מחוור לפי דעתי: **כאימרא.** כשה של קרבן דסתם נדרים להחמיר ועוד דמשמע דכשה הידוע קאמר: **כדירים.** כקרבנות שבדירים: **כעצים.** כשני גזירי עצים שהיה עורך על גבי מערכה כדכתיב [ויקרא ו] ובער עליה הכהן עצים: **כאשים.** כשלהבות של אש שעל המזבח: **כירושלים.** כקרבנות שבירושלים: **האומר ירושלים לא אמר כלום.** משום דלא אמר כירושלים: **גמ' סברוה.** האי סברוה א) במסקנא נמי קאי ודכותיה בריש בבא בתרא (דף ג.): ב)**לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן.** דהוא בעי תנאי כפול וכדיליף מתנאי בני גד ובני ראובן דכתיב [במדבר לב] אם יעברו ואם לא יעברו: **דתנן ר"מ אומר.** בפרק האומר בקידושין. ואע"ג דאמרינן בשבועת העדות (שבועות לו.) דכי לית ליה לר"מ מכלל לאו הן בממונא באיסורא אית ליה הא אסיקנא התם *דכסוטה ועדות לית ליה משום דהוו איסורא דאית ביה ממונא ונדרים נמי ממונא אית בהו דהיינו הפלא דמתסר עליה: **אלא רבי יהודה.** דאמר בפרק השולח (גיטין דף מו.) *גבי מוציא את אשתו משום נדר דלא בעי תנאי כפול אלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. ואע"ג דר' חנינא פליג עליה דר"מ בתנאי כפול בפרק האומר (קדושין סא.) אפ"ה בעי לאוקמא למתני' כר' יהודה משום דאיירי בה ואע"ג דאצטריך לאוקי ולמימר תרי תנאי אליבא דרבי יהודה ולא בעי לאוקמא כרבי חנינא שלא נזכר בה כלל: **מדסיפא ר' יהודה הוי רישא לאו ר' יהודה.** מדקתני סיפא ר' יהודה אומר מכלל דעד השתא לאו ר' יהודה בלחוד קתני: **כולה ר' יהודה היא וכו'.** שר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום כיון שלא הזכיר כ"ף הדמיון וה"ה לאימרא דירים ועצים אלא דנקט ירושלים משום דסמיך ליה אבל בפגול נותר וטמא מודה בהו ר' יהודה דלא בעי כ"ף וכמו שפרשתי במשנתינו ומש"ה תנא להו תנא בלא כ"ף: **תרי תנאי אליבא דר' יהודה.** תנא דמתני' סבר דלר' יהודה דעתו על דבר הקרב בירושלים וכי אמר כירושלים מתסר ותנא ברא סבר דדעתו על עצים ואבנים ועד שידור בדבר הקרב לא מתסר:

תניא

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה א ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ב ועיין בכ"מ בפ"א מהלכות נדרים הל' יט:

◆

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה דתנן ר' מאיר כו' דכתובה ועדות לית ליה. נראה לענ"ד דצ"ל דכתובה לית ליה: שם ד"ה אלא רבי יהודה. גבי מוציא את אשתו משום נדר. צ"ל משום אילונית:

◆

מוסף רש"י

סברוה. חלוקה זאת השיטה (של מסכת נדרים) משאר שיטות, דאילו בשאר שיטות משאר מסכתות כי פתחי בלימא או בסברוה לא מתוקם הכי אמסקנא, ואילו בשיטות האי מסכתא אע"ג דפתחי בלימא או בסברוה מתוקם הכי אמסקנא (ראה"ש בשמו). **אי ר"מ לית ליה כו'.** הואיל ולית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, היכי מצינן לאוקומי מתניתין אליביה הואיל ולא פירש לא חולין יהא (שם. עי"ש). **כל תנאי שאינו.** כפול, כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקיים התנאי מתקיימו הדברים, כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לי לא יהא גט, אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל, ואפילו לא נתנה הוי גט, וכמו שמצינו שהוצרך משה רבינו ע"ה לכפול ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם, שמע מינה דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ושולין ארץ גלעד אפילו לא יעברו את הירדן, אע"פ שאמר אם יעברו ונתתם, לית ליה מכלל לאו אתה שומע לאו (קידושין סא.).

◆

תוספות

סברוה מאי לחולין כו'. האי סברוה דקאמר קיים במסקנא הוא דכותיה לשכמנא בב"ב (דף ג.) סברוה מאי מחיצה גודא: **דאי ר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן.** תימה דאמרינן בשבועות פרק שבועת העדות (דף לו.) כי לית ליה לר"מ בממונא אבל באיסורא אית ליה [וי"ל] נדרים נמי חשיב ליה איסורא דלית ביה ממונא כיון שאוסר ממון של חבירו עליו: **כולה רבי יהודה היא.** וה"ק שרבי יהודה אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום עד שיאמר בכ"ף וה"ה כיון דכולה ר' יהודה א"כ לא כשר לא דכי וכו' טמא נותר פיגול נמי ליבא כ"ף יאמר דמיל' הנדר ואורי' דעד כאן ר' יהודה לא קאמר דבעי כ"ף אלא כשמתפיס בשם דבר כגון קרבן עולה ומנחה וכן כיוצא בהן שהם שם דבר אבל לשון פעולה מודה ר' יהודה דלא בעינן כ"ף והוי לשון פעולה מיניה טהור ומטהר טמא ומטמא פיגול ומפגל אע"ג דקרבן נמי יש לפרש לשון מוקרב מ"מ על כרחך שם דבר הוא דקרוי הכי: **והתניא האומר בירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים.** וי"ל דלאו ירושלים מתרומת הלשכה דהוי דבר הנדור רק אין דעת הנודר לכך אלא דעתו להתפיס כמו שירושלים קדוש יותר מכל ארץ ישראל ולא דבר הנדור: **תרי תנאי אליבא דר' יהודה.** דלאמר ירושלים בלא כ"ף הא בכ"ף מיתסר סבירא דדעת הנודר להתפיס בקדושת ירושלים שעשויה מתרומת הלשכות:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones